
La nit del cigne. (L'impossible silenci)

per Sergi Belbel

Personatge:

UN ACTOR, madur, ell és el cigne.

I músics...

L'escenari, buit.

Només un piano de cua i, al fons, alguns accessoris indefinits, mig amagats, en desordre.

Quan tot el públic ha entrat a la sala, se senten tres timbres.

Silenci.

De cop, fosc. Un minut o dos de silenci. L'ACTOR, camuflat entre el públic, tus. Silenci. L'ACTOR es posa a aplaudir, però al cap d'una estona, deixa de fer-ho.

Silenci.

L'ACTOR: *(Entre el públic, a les fosques.)*

Com podem començar?

Silenci.

Com podríem començar?

Silenci.

Com voldríem començar?

Silenci.

Però QUI ha de començar?

Silenci.

Tots callem. No veiem res. I esperem...

Silenci.

Tot és fosc.

Silenci.

Tot és fosc en el silenci.

Silenci més llarg.

Trencar, hem de trencar, il·luminar i trencar. Omplir!

Trencar el silenci...

Omplir el buit de la foscor...

Pausa.

Sí, prou de silencis i foscors!

Vingui la música i la llum!

De sobte, s'illumina l'escenari, on ja es troben els músics, que comencen a tocar.

Obertura.

Mentre sona la música, L'ACTOR s'aixeca i comença a caminar cap a l'escenari. Mira fixament els espectadors. Somriu, però potser també els intimida. Arriba a l'escenari.

Sense saber encara ben bé d'on vinc, qui sóc, què he de fer, cantaré una cançó per començar... una cançó que, no patiu, no parlarà d'amor.

«Cançó del començament sense saber per què!» (Què més es pot demanar?)

Música.

(*Canta:*)

Sense saber per què,
sabent que no sé qui sóc, d'on vinc,
sé només que sóc aquí
per a ser algú que mai no serà de debò.

(*Parlant, amb música de fons, si convé:*) Un moment, un moment, un moment... Vejam... Aclarim les coses abans que... que no hi hagi malentesos... Quan dic això... això de... quan dic que tan sols sé que no sé qui sóc, que només sé que sóc aquí, etcètera, no vull dir que no ho sàpiga

de debò, qui sóc jo, no, és clar que no, això no seria normal, no tindria sentit, perquè voldria dir que sóc un boig o un... un... (com es diu?)... un amnèsic. Quan dic, o canto, aquests... aquestes... aquestes coses (coses?), el que vull dir de segur és que... que... que se'm fa realment difícil, molt difícil, en una paraula, el fet d'haver-me de presentar així, tot d'una...

(Canta:)...

Sense saber per què,
sabent que no sé qui sóc, d'on vinc,
sé només que sóc aquí
per a ser algú que mai no serà de debò.

(Parlant:) S'entén? (Pausa. Mira el públic.) No. N'estava segur. Doncs bé, paciència, anem per parts... Qui es coneix realment? Qui? Qui pot dir amb fermesa que sap realment d'on ve un, qui és, què ha de fer a... a... a la vida (sí, sí, a la VIDA!)? Qui? Qui gosa dir-ho?... No és tan senzill, veritat?... Sí, és el de sempre: d'on venim?, qui som?... Preguntes que no tenen resposta, ja ho sé. I si en tenen, val més ignorar-les. Ens complicariem massa la... la... sí, sí, la VIDA.

Cada vegada veig més clar que la presentació, la meva presentació, vull dir la presentació de la meva... de la meva... la meva «persona» (es diu així?) serà confusa i estranya... Però per què hauré de presentar-me, jo?

(Canta:)

No sé d'on vinc,
només sé que surgeixo de la nit,
de la nit de tothom,
la foscor de la gent.

(Parlant:) Sí, sí, feu memòria. Tots callàveu. No vèieu res. I esperàveu... Tot era fosc. Tot era fosc en el silenci. I llavors jo he cridat: «Trencar, hem de trencar, il·luminar i trencar. Omplir!» I tot ha canviat. Us en recordeu? Sí, jo, he estat jo qui ha dit: «trencar, hem de trencar!» Ho he dit enmig de la foscor, la VOSTRA foscor, la nit, la foscor de la nit, el silenci, la nit, la de vosaltres, la gent, protagonistes de la... la... sí, sí, de la VIDA.

(Canta:)

No sé qui sóc,
només sé que jo sóc ben diferent,
un estrany, un perdut,
algun boig comediant.

(Parlant:) M'he extraviat... Sí, em sap molt greu haver de confessar que jo sóc diferent, que no sóc com tothom. No vull dir que em senti superior, això mai, no. Senzillament diferent. Un altre, jo sóc un altre, l'altre. Deveu pensar dels altres, els qui us envolten, que són iguals que vosaltres. En canvi jo, sense saber ben bé qui sóc (oh no, ja hi som!) us dic que no sóc

com vosaltres. Tranquillament. S'entén?... Vull dir que la meva... la meva... sí, la meva vida (si en tinc una) fuig del silenci i de la foscor, cerca la música i la llum. Ja ho heu vist. Per això sóc aquí.

Veieu com la presentació, la meva presentació, vull dir la presentació de la meva... de la meva... «persona» (no, no, segur que no es diu així) és una mica confusa i estranya?

Però l'estrany sóc jo. Sí. La veritat: jo sóc comediant. Jo sóc el comediant.

(Canta:)

I sóc aquí,
a un espai irreal segurament,
i ara sé que aquest lloc
és la meva presó.

(Parlant:) Com?... Una presó?... He dit una presó? La meva presó?... No, no, no. No pensareu ara que jo sóc un presoner?... Encara que... ben mirat, tots sabem que cadascú és presoner de la seva pròpia... de la seva pròpia... bah, ja ho ha dit molta gent, això, no m'encarregaré ara de repetir el que ja han dit mil vegades... el que ja han dit els... bé, tots aquells...

Però ara... ara, posem per cas que sí que ho sóc, un presoner. Què seria el que em distingiria de tota la resta de presoners?... És molt senzill, que jo l'hauria escollida de bon grat, la meva cella, i que, a diferència de totes les altres, la meva (mireu-la bé) no seria fosca, ni petita, sinó espaiosa i plena de llum, de color, de moviment, de...

Una presó. (Somriu.) D'altres en diuen una droga.

Pausa.

Sí. Un lloc irreal. Mireu-lo bé. Jo en sóc l'inquilí... No sé qui sóc i sóc jo el comediant... És ben estrany, sóc ben estrany, tot és estrany...

(Canta:)

I què he de fer?
El paper d'un paper, malaguanyat
que no sap realment
que no és, ni serà

(Parlant:) Ja ho sabeu... Mireu-me bé... No sóc vell però ja sóc gran, sóc un actor i sóc estrany. Ja comenceu a saber com sóc, n'estic segur. I jo sense saber encara QUI sóc. És un dir, és clar... Seria absurd que jo... No, no, no, no és cap dir, no! És només... la meva petita tragèdia... no sé qui sóc de debò, qui sóc a la... a la... sí, a la VIDA! D'on venim? Qui som? Les preguntes de sempre... Sempre el mateix... Tornar... Tornar... SÓC DIFERENT PER AIXÒ SÓC AQUÍ. Què més es pot demanar?

(Que ha estat gaire confusa i estranya, la presentació?, vull dir...)

(Canta:)

Cançó del començament sense saber per què

Sense saber per què,
sabent que no sé qui sóc, d'on vinc,
sé només que sóc aquí
per a ser algú que mai no serà de debò.

No sé d'on vinc,
només sé que surgeixo de la nit,
de la nit de tothom,
la foscor de la gent.

No sé qui sóc,
només sé que jo sóc ben diferent,
un estrany, un perdut,
algun boig comediant.

Sense saber per què,
sabent que no sé qui sóc, d'on vinc,
sé només que sóc aquí
per a ser algú que mai no serà de debò.

I sóc aquí,
a un espai irreal segurament,
i ara sé que aquest lloc
és la meva presó.

I què he de fer?
El paper d'un paper, malaguanyat
que no sap realment
que no és, ni serà.

Sense saber per què,
sabent que no sé qui sóc, d'on vinc,
sé només que sóc aquí
per a ser algú que mai no serà de debò.

Tot just acaba de cantar, L'ACTOR resta immòbil, mirant els espectadors. Si aplaudeixen, abaixa el cap amb solemnitat, sense somriure. Silenci.

Incomoditat. Els músics es miren com si no sabessin el que han de fer. L'ACTOR mira de reüll els músics, despectivament; estossega dos o tres cops com si els insinués alguna cosa. Desconcert entre els músics, que no saben si tocar alguna altra melodia o no. Arriba a sonar alguna nota furtiva.

L'ACTOR: Un moment, un moment, un moment! Es pot saber què significa, tot això?

Silenci. Tensió.

L'ACTOR: Però és que encara no ho heu entès?

ELS MÚSICS: ???

L'ACTOR: No?... Doncs em fa l'efecte que no cal ser gaire... intelligent per adonar-se que... que... (*pausa*). No, ja veig que no enteneu res!

ELS MÚSICS: ???

L'ACTOR: Res de res! Així doncs, crec que serà convenient que adoptem una altra... una altra actitud més... més directa, perquè veig que la subtilitat no és una de les vostres qualitats.

ELS MÚSICS: ???

L'ACTOR: Mireu, jo ja ho sé, que sou uns músics excel·lents, tothom ho sap, sabeu tocar meravellosament bé, etcètera, etcètera, ja ho hem vist, vull dir que ja ho hem sentit (mira, precisament aquest és el problema), però si us fixéssiu bé, si, a més a més de les arts auditives, exercíssiu de tant en tant les arts VISUALS, us adonaríeu fàcilment que no... que no esteu gaire ben... posats, que no esteu ben col·locats, en un mot.

UN MÚSIC: No entenc res.

L'ACTOR: No, si no cal que m'ho diguis... perquè si tinguessis una mica de seny, si fossis mínimament intelligent, o raonable, si tots ho fóssiu només una mica, podríeu adonar-vos sense anar gaire lluny que esteu ocupant el meu espai, el meu espai! QUE M'ESTEU ROBANT EL LLOC! (*Pausa.*) Ho heu entès, ara?

UN MÚSIC: Sí. I què?

L'ACTOR: I què? Com que «i què»?! (*Furiós, cridant:*) Doncs que em feu nosa, que no sé què hi pinteu, aquí a l'escenari, que aquest és el meu lloc, que aquest lloc és meu, per a mi, ho enteneu o no?, només meu, que vosaltres sou músics i no actors, que l'actor sóc jo i no vosaltres, que això és un teatre i no una sala de concerts, que jo ara he de continuar i que com voldreu que ho faci amb vosaltres aquí plantats menjant-me l'espai, que vosaltres sou músics i no actors, i que per tocar no cal ensenyar aquesta cara de brètol que teniu tots, i que, a més a més de distreure el públic, el distingit públic, i de desconcentrar-lo, em poseu nerviós, nerviós, molt nerviós, però què us heu cregut, home, que sou vosaltres els protagonistes o què?, on s'és vist, jo sóc l'actor, sóc jo el protagonista, per tant, l'única cosa de profit que podeu fer ara mateix és FOTRE EL CAMP!!

UN MÚSIC: Eï, eï, eï... no ens passem, eh?

L'ACTOR: (*Respira. Més tranquil.*) Només us demano que agafeu els vostres... instruments i que us instal·leu còmodament darrere la cortina, que és el vostre lloc.

UN MÚSIC: Jo me'n vaig, però no darrere la cortina, sinó al carrer!

UN ALTRE: Jo també.

UN ALTRE: I jo.

L'ACTOR: Fora d'aquí, fora tothom!

Els músics comencen a guardar els instruments.

EL PIANISTA: (*Irònic.*) Que també me l'he d'endur, el piano?

L'ACTOR: Fora! Deixeu-me en pau! Fora! Deixeu-me sol! Vull estar sol, vull estar sol, sol, sol, sol!!

UN MÚSIC: Està boig.

UN MÚSIC: I deia que només volia música, música, música...

UN ALTRE: (*Entre dents.*) Actor mediocre...

UN ALTRE: (*Mentre surt, mirant els focus.*) Tant de bo saltessin els ploms i petés tota la instal·lació elèctrica!

Surten els músics pel fons de l'escenari. L'ACTOR va cap al piano i colpeja furiós algunes teclès.

L'ACTOR: Deixeu-me sol! (*Cops sobre el teclat.*) Vull estar sol. (*Cops.*) Sol! (*Cops.*) Sol! (*Cops. Pausa. Mira l'escenari, buit. Riu.*) Però siestic sol! (*S'aixeca de cop, s'arregla els cabells, estossega, s'espolsa el vestit, respira profundament, mira el públic i somriu.*) Serà una nit fabulosa!

Pausa.

La meva nit!

Pausa.

Ara fa una estona, quan estava assegut allí al fons, quan tot era fosc, he pensat per uns moments que alguna cosa no anava bé (quin piano més bonic). Ha estat una sensació estranya, sentia al meu voltant un murmuri indefinit i un respirar silenciós que m'incomodaven. Llavors, sense saber per què, m'he posat a aplaudir. Una manera com una altra de fer-se veure, encara que no s'hi veiés gaire, per no dir no gens. Amb la mà al cor, us diré que em fa por la foscor. Deu ser una de les coses que em diferencien dels altres... (és un piano de cua, oi?)... dels altres... «adults». I si em fa por la foscor, és perquè m'obliga a callar-me, a tancar la boca, a no dir res; i això serà l'última cosa que jo faré mentre visqui. Sí. Sóc xerraire, ja ho sé, molt xerraire; m'agrada parlar, cantar, xisclar, riure, que m'escoltin, m'aplaudeixin... Sóc actor. I sóc feliç (m'agradaria tant saber tocar el piano!). No he pogut resistir la temptació de saltar a l'escenari. Com veia que res no passava... Sóc l'espontani de la nit, aquesta nit plena de focus, aquesta nit que ha de ser la meva gran oportunitat. No sé per què ho dic, tot això... La meva oportunitat? Quina oportunitat?... Continuar... continuar... He de tenir coratge, força... (quan era petit —perquè encara que la cançó aquella digués que jo no sé qui sóc ni d'on vinc, la veritat és que jo sóc un ésser humà, com tothom (les cançons sempre són cançons, romanços), i els éssers humans vénen, surten d'una mare, i acostumen a tenir memòria i són primerament petits, després adolescents i més tard adults (o no?)— doncs jo... Ja no sé el que anava a dir... Ah, sí, que quan jo era petit, recordo que a casa meva hi havia un piano com aquest... coratge, valor, he de tenir coratge. Continuar...

Silenci.

Quin silenci!

Silenci.

Quants ulls a l'aguait!

Silenci.

Abans en tenia més, de memòria.

Silenci.

Sí, sí.

Silenci.

Doncs no sonava pas malament, la música...

Silenci.

Fins-i-tot jo diria que sonava molt i molt bé, sí.

Silenci.

Jo sóc diferent... he, he.

Silenci.

(*Cridant:*) PER QUÈ M'HEU DEIXAT SOL!! TORNEU, US HO PREGO, TORNEU, PERDONEU-ME, TORNEU!!

Silenci.

Ho sento.

Silenci.

Una nit fabulosa.

Silenci.

Fabulosa!

Silenci.

Mireu, és molt dur, haver d'enfrontar-se al món (perquè això és el món, no?) tot sol ... Tots contra un. Un davant tothom. Jo davant els altres. (Ara en diré una de grossa:) la SOCIETAT sencera contra mi... Realment, no s'ho pot imaginar ningú, és molt dur, és molt dur... encara que sigui una nit fabulosa!

Pausa. Somriu.

Perquè només les nits són fabuloses, això sí que és veritat. (*Pausa.*) Almenys per a mi. Oh, la nit! Les meves nits són la meva vida, perquè les meves sempre han estat plenes de llum, d'olors, de paraules refinades. Han estat. Ho són encara. Ho hauran de ser sempre.

Silenci. Tensió.

Ah, no puc més, no puc més, no puc més! Ja n'hi ha prou! He de ser sincer, ho he de confessar, però no és gens fàcil: jo no sóc cap espontani...

No, no és veritat... tot està assajat i ben assajat... des del començament. En el fons, segurament és una desgràcia... Tot aquest espai per a mi... La meva presó... Repetir constantment... Repetir... Tot estava previst, aquí ja no s'improvisa res, tot és fals, les paraules perden el sentit, les emocions són fingides i els sentiments han deixat d'existir... Ho havia de dir, ho havia de dir, no podia més. (*Està a punt de plorar.*) Així em trec un pes del damunt... Ho sento... I tot allò del «no-sé-qui-sóc no-sé-d'on-vinc» és fals, és una mentida i de les més escandaloses. Sí, sí, tot és mentida, una mentida podrida. Em sap greu... (*Un altre cop està a punt de plorar.*) Sí, aquí, ja no pot haver-hi trampes. Jo no en tinc cap culpa, si només em fan dir bajanades i si m'ordenen que faci fora els músics i que sigui un cregut i un poca-solta... No pensareu que ells s'han enfadat de debò? Només ho han fet veure. Pobres!, amb la feinada que vam tenir perquè s'aprenguessin el text, aquelles frases que han dit, i perquè el diguessin amb convicció! Ells són músics, i no actors. Ah, per descomptat, no són al carrer, sinó darrere la cortina...

Va al fons de l'escenari i descorre la cortina. Els músics són al darrere, asseguts. Semblen avorrits.

Que no us ho passeu bé, fills meus? Que us avorriu? Pobrets! Au, saludeu el públic...

Els músics saluden amb la mà, com si fossin nens petits. Tot resulta un xic grotesc.

Molt bé, petits, molt molt bé, noiets, au, fins desprééés!

Corre la cortina.

Heu vist? Així que estic sol a l'escenari només per exigències del guió, res més. De quin guió? Ah, i se m'oblidava la més bona de totes... Veieu aquest piano?... No anéssiu a pensar que ens ha caigut del cel, o que és aquí per a fer bonic, no; també estava preparat, sí, sí, no us enganyo; però és que això no és tot... Estava preparat per... no sé si dir-ho, no em creureu... Però no, m'he proposat de ser sincer i ho seré fins al final —i n'assumiré les conseqüències—, s'han acabat, les mentides... El piano és aquí, a l'escenari, perquè jo pugui continuar. (*Pausa.*) S'entén? (*Pausa.*) No, n'estava segur (ja ho he dit abans, això, no?). (*Exageradament explicatiu:*) Vull dir que l'existència d'aquest bell instrument (i dic «existència» perquè ningú no pot dubtar de la seva realitat, vull dir de la seva autenticitat, ara ho veureu... (*Toca unes tecles...*) Sentiu?... (*Torna a tocar...*) Sí, oi?... és el mateix que allò del «penso, així doncs existeixo», però en aquest cas: «sona, així doncs existeix» (és ben senzill)... Doncs deia que... que l'existència inqüestionable, indubtable, innegable, incontestable (ja n'hi ha prou, de tants sinònims, oi?) d'aquest instrument refinat, subtil, i a la vegada trivial i vulgar (perquè la veritat és que no és gens original, tenir un piano a casa seva, ni dalt d'un escenari!)... oh, que bonic, això que acabo de dir: «el piano: instrument refinat i subtil, i a la vegada vulgar i trivial»... Talment la metàfora de l'ésser humà... O de la meva «persona»... o dels qui són com jo... Oh! (*Pausa. Mira el buit,*

obnubilat. «Filosòfic»:) L'home és un piano... però és un piano que pensa. (Pausa. Sense voler, perd l'equilibri i ha de recolzar-se sobre el teclat. S'espanta amb el soroll i es «desperta».) Què? Com? Sí? Eh?... Ah, sí, el piano... L'existència del piano... El perquè del piano... És això el que us explicava abans... (però d'això ja fa molt temps, oi?). Doncs deia... vull dir que... havia dit que aquest piano, no cap altre, era aquí perquè jo pogués... continuar. Continuar, sí. Perquè ara som a un punt en què les coses JA NO SÓN EL QUE EREN. Suposo que us n'heu adonat fàcilment. Les mentides (les ficcions, com deia no-sé-qui) s'han revoltat, jo he deixat de fingir que sóc amnèsic i la buidor d'aquest lloc comença a esdevenir realment insuportable. Arribats a aquest moment d'extrema esterilitat, d'absurda pobresa, de manca de recursos, de pèrdua de la imaginació, entre d'altres, va i apareix miraculosament... el piano! La salvació. Sí. Quan abans he dit: «m'agradaria tant saber tocar el piano», tots vosaltres haureu pensat segurament: «aquest home no sap tocar el piano». Ho sento, si ha estat així, heu caigut a la trampa, amics meus, us heu deixat endur vilment per la mentida del teatre: jo sé qui sóc, sé d'on vinc, i, a més a més: SÉ TOCAR EL PIANO. (S'asseu a la cadira i va per tocar.) Un moment! On s'és vist un pianista sense el seu vas de whisky? (Mira dins el piano i treu un vas de whisky, ple. Beu.) Ara sí. (Comença a tocar.)

Cançó del començament sabent per què

Ni uns dits d'artista,
ni una veu melodiosa,
ni una música dolça,
ni un vas de whisky
no podran aturar ara la meva memòria.

Que trist, el record
de les belles nits,
d'un amor furtiu
que no tornarà.

Només penso en tu
des que et vaig fugir
una nit d'estiu,
el meu gran error.

(Començo a saber
els perquès de tot,
ara sé qui sóc,
quan ja és massa tard...)

Ni uns dits d'artista,
ni una veu melodiosa,
ni una música dolça,
ni un vas de whisky
no podran aturar ara les meves llàgrimes.

Pausa. Mira el buit, malencònic.

Cançó del començament... quan ja se sap tot... quan tot esforç és en va... tot és inútil... El començament... quan tot ha acabat entre nosaltres (nosaltres?)... El començament de la història... la vertadera història, que comença quan creïem que no n'hi havia, que no n'hi podia haver... El piano... aquest piano maleït, instal·lat aquí perquè jo recordés el meu passat ple d'infortunis, perquè inundés de tòpics nostàlgics aquesta nit que semblava esbojarrada i anàrquica, perquè m'obligués a tocar-lo i a cantar, perquè pogués continuar el joc de l'impossible silenci, perquè amb el seu so hagués de recordar forçosament un esguard i un bell somriure (els d'ella), la meva estupidesa i la meva covardia, el meu turment present per no tenir-la, per no haver-la sabut conservar... (*Pausa.*) Jo no volia... no era el meu propòsit... no volia caure a... Però és irremeiable. El començament d'una història... El so del piano obligant-me a pronunciar paraules prohibides o pretesament oblidades: l'amor, el record, tu... (Em sap greu de defraudar algú; em sap greu de confessar que irremeiablement sóc aquí per a explicar històries, històries del meu passat o senzillament retalls de la meua vida i del meu pensament; em sap greu d'haver de recórrer a la REALITAT per a poder tirar endavant, em sap greu d'haver de fer-vos entendre que sóc un home i no una invenció; em sap greu de decebre algú quan destrosso els encants de l'absurd...) L'amor, el record, tu...

Silenci.

De sobte, canvia d'actitud i somriu. Jovial i alegre:

Però per què posar-nos tristos? Per què, aquest silenci? Tot pel record d'un amor «no consumat», com s'acostuma a dir? I els meus problemes personals han de fer decaure la... el... la nit? Bah!, en realitat ella era una bruixa, i tenia una veu tan desagradable... Sí, ara ho recordo, la primera vegada que em va dir «t'estimo», vaig haver de fer esforços inhumans per a poder dir-li: «jo també.» Però tenia els ulls preciosos i un somriure dolcíssim. Llàstima de les berrugues que tenia al nas. Quan ens besàvem, jo havia de torçar el cap, així, perquè el meu nas no li toqués les berrugues aquelles plenes de pèls petitons al voltant; jo sóc una mica escrupolós, i com que la mare sempre em deia que les berrugues es contagiaven... També recordo que els últims dies començava a sortir-li una mena de bony a l'esquena, aquí... Sort que no li feia mal. Sí, sí, recordo que per aquella època jo feia un Shakespeare, el *Ricard III*, i un amic meu em va fer la brometa de dir-me davant d'ella si la meua caracterització estava inspirada en alguna persona concreta, propera a mi... No em va fer cap gràcia, però ara que ho penso... sí que m'hi devia assemblar. Era tota una bruixa, amb els ulls de felina, però. Què se'n deu haver fet?... Potser s'haurà operat el nas i les berrugues i s'haurà tret la gepa... Avui dia, la cirurgia fa miracles. Fa tants anys que no la veig que no crec que pogués reconèixer-la... Recordo les seves darreres paraules: «O el teatre o jo!» I la meua resposta: «M'ho has posat massa fàcil, estimada: el teatre!» Estava gelosa dels meus èxits, de la meua professió. Mai no venia a veure'm, els meus companys l'avorrien, i això em molestava. Jo volia casar-me amb ella, però em va refusar. Tanmateix, crec que

m'estimava, i que en el fons, m'admirava. (*Pausa.*) Tot va esclatar un dia, aquella temporada jo feia el *Tartuf*; ella va dir-me que ja en tenia prou, de mi, que no em suportava més, que la meva vida era absurda i que com a persona em trobava encara més hipòcrita i repugnant que el personatge que jo interpretava llavors. Era el mes de juliol, feia calor, i jo tornava d'una gira en què m'havia encapritxat d'una de les actrius de la companyia... un amor sense cap importància, com un amor d'estiu... Ella ho sabia tot, però estava disposada a continuar amb mi, mentre no ens caséssim. Jo li vaig dir que no, la vaig deixar... Com em vaig penedir, després, amb el temps...

Silenci.

Havia de sortir, ella, havia de sortir...

Silenci.

Buf!, estic cansat de parlar tant... Tinc calor, és la llum dels focus. I a més a més, només paraules, paraules, paraules... No passa res...

Pausa. S'eixuga la suor amb un mocador. Mira el públic. Es fixa en alguna espectadora que tingui més de quaranta anys.

Ahh! Què?... No, no, no, no, no! No pot ser possible!

Torna a mirar la senyora. De cop, es posa a córrer nerviós d'una banda a l'altra de l'escenari sense saber ben bé on anar.

Què faig? On sóc? On puc amagar-me? Ah! Socors! Serà possible? Potser és una visió... Serà veritat? Ah, el meu cor!... Bah, imaginacions meves...

Es tranquil·litza. Torna a mirar. No gossa acostar-se, però acaba per fer-ho, tímidament.

Ai, ai, ai... no sé si... I si després resulta que?... Com em batega el cor!

Surt de l'escenari. Baixa al públic. S'acosta a l'espectadora.

Ah, tornar als orígens...

Mira l'espectadora.

Hola! (*Somriu, nerviós.*) Mmm... bona nit, senyora. Em permetrà que li faci una pregunta? No s'espanti, no pateixi, només és una cosa sense importància... D'on és, vostè?

L'ESPECTADORA: De xxx.

L'ACTOR: (*A part:*) Ah, socors, ajudeu-me! Ella també era de xxx! (*A ella:*)

I quina edat té, vostè?

L'ESPECTADORA: xx anys.

L'ACTOR: (*A part:*) Oh, ella també tindria xx anys, actualment!! (*A ella:*)
I quin és el seu nom?

L'ESPECTADORA: X.

L'ACTOR: Ah, és ella, és ella, és ella!!! (*A ella:*) X, estimada!! (*Li fa dos pe-
tons.*) Per què no has vingut a veure'm, després de tot aquest temps?

*A partir d'aquest moment, ell IMPROVISARÀ una escena amb l'es-
pectadora. Buscar la comicitat: recordar coses viscudes, parlar-li de les
berrugues i de la gepa (la cirurgia, etc.), del que fa actualment, si
està casada, etc.*

L'escena s'acabarà així:

L'ACTOR: Moltes gràcies, senyora X, per haver-me fet creure per uns moments
que vostè era la meva estimada... Ella no es deia X en realitat, però he
pensat que seria divertit fer-ho veure, creure que vostè era ella, jugar una
estona. Veu?, tots necessitem creure de debò les coses que no són veri-
tat... les il·lusions. Gràcies, senyora... La veritat és que des d'allí l'esce-
nari, he pensat que era ella. Sóc un illús. En fi, espero que algun dia em
voldrà veure... M'hauria agradat tant que fos aquí, que de debò fos vos-
tè... Gràcies...

Pausa. Va cap a l'escenari.

Ara he de tornar a l'escenari, és allí, la meva nit... Ella... Les nos-
tres vides s'han allunyat per sempre i prefereixo que ella resti a la meva
memòria, on la seva imatge serà més pura... més viva...

Torna a l'escenari. Silenci.

La història d'amor inevitable...

Plora.

Em sento buit davant vostre. Despullat. Insignificant. He trencat bru-
talment la meva intimitat. Quina vergonya! Ja sabeu com sóc i voldria
que la imatge que teniu ara de mi fos una altra ben diferent. Ja no hi ha
trampes... Tots penseu que sóc un actor mediocre, acabat... Estic fart de re-
còrrer els productors, de vendre'm per quatre rals i de fer feines que no són
la meva... Sento la nostàlgia del passat, que tampoc no va ser tan gloriós
com ara ho penso, però el temps deforma les coses, jo abans no era res,
i ara penso que ho era tot. Són coses que passen. I quan tot se m'acaba,
quan ja no crec en els miracles ni en la màgia d'aquestes parets i d'aquest
terra de fusta ple de pols, encara em resta una mica d'esperança. D'esper-
rança en vosaltres...

Pausa.

Tanta llum em fa mal als ulls, encara que m'agradi.

Pausa.

Potser ara penseu que NO SÓC DIFERENT, que la meva nit també és fosca, que la meva vida és massa fàcil, que no sóc cap estrany... He perdut l'encant de la incògnita, ara us sóc familiar i vulgar, com un pallasso. Però no. Encara us tinc preparada una sorpresa. Perquè també sóc orgullós, perquè no vull veure-us així, decebuts, perquè no penseu de mi: «bah, ell és com els altres.» Encara és la meva nit. La meva oportunitat. Deixeu-me fer teatre! Deixeu-me fer teatre davant vostre, deixeu-me que us demostrí que encara sóc algú, que no estic buit ni nu davant... davant el... el món, que encara serveixo, que puc continuar, si vull. Deixeu-me interpretar un paper per a vosaltres, deixeu-me que us demostrí que sí que en tinc, de talent...

Silenci. Mira el públic.

Gràcies, moltes gràcies.

Va al fons de l'escenari i agafa una cadira, una caixa de maquillatges i un mirall amb llums, dels típics de camerino. Ho installa tot a un costat de l'escenari, a prop del públic, i comença a maquillar-se mentre diu:

Aquest és el meu únic tresor: una caixa plena de potingues greixoses i un mirall. Mireu-me bé, perquè tindreu el privilegi d'assistir a una transformació. Veureu el truc, i això no passa tots els dies. Ah, m'agrada tant l'olor del maquillatge... En dos minuts hauré canviat. He de convertir-me en un altre, en un ésser diferent. Per això diu molta gent que nosaltres som bojos, esquizofrènics, que tenim la personalitat alterada... Quines bestieses! Els qui ho diuen, no s'adonen que tot és un joc, un joc inofensiu i divertit, que res no és veritat, que tot, absolutament tot és fals... Veieu?, amb aquesta barra blanca puc fer-vos creure que jo tinc vint anys més dels que tinc... (*Es pinta els cabells, etc.*) Interpretaré per a vosaltres una peça que m'estimo molt. No l'he feta mai davant el públic perquè no he trobat mai l'ocasió, perquè no he trobat ningú que la volgués produir, ni ningú que la volgués dirigir per a mi. Però jo me l'he apresada de memòria, i ja fa uns quants anys (encara en tinc, de memòria) que l'assajo i la repeteixo sol, a casa meva, quan no treballo (ara faig doblatges per a la televisió). Sempre he tingut l'esperança de portar-la un dia als escenaris, però és tan difícil que algú t'escolti, avui dia... És d'un autor meravellós, un gran home, rus, es diu Txèkhov. *El cant del cigne* és el nom de l'obra. (*Pausa.*) *El cant del cigne...* (*Continua maquillant-se.*) Necessito demostrar-vos les meves dots d'actor, el meu art. Perdoneu-me si us robo una part del vostre temps preciós. Encara sóc algú... I ara seré Vassili Vassilièvitx Svetlovidov per a vosaltres. (*Mira el públic.*) Faig cara de rus? (*Pausa.*) Llum, llum, llum, que es faci la llum!... Fins després.

De cop i volta, canvia la il·luminació, que havia estat fixa durant tota l'estona. Fosc, lentament. L'ACTOR interpreta el paper de Svetlovidov.

(NOTA: A l'obra de Txèkhov existeix un altre personatge: *Nikita Ivànitx*, que suprimim a l'escena, la qual cosa ens obliga a fer

una adaptació del text original.)

Llums.

Hi ha una cadira al centre de l'escenari, de potes enlaire. Apareix L'ACTOR, fent de SVETLOVIDOV, amb una espelma encesa a la mà i una ampolla de vodka.

L'ACTOR/SVETLOVIDOV: «Eh? On sóc?... Aquesta sí que és bona, m'he adormit al camerino!... Tot és fosc, el teatre buit, tothom és a casa seva i jo, mentrestant, ronca que roncaràs. Vell mussol! M'he emborratxat fins al punt d'adormir-me assegut! Bravo! Et felicito, amic meu! (*Crida:*) Iegorka! Iegorka, mal llamp! Petruixka! Deuen clapar per aquests racons, els condemnats! Que mil diables i una bruixa se'ls emportin! Iegorka! (*Capgira el tamboret, s'hi asseu i deixa l'espelma a terra.*) No se sent ni una mosca... només l'eco. Iegorka i Petruixka, quin parell! Avui els he donat tres rubles de propina a cada un. Com vull que em sentin? Han tancat el teatre, i cap a la taverna, els dropos! (*Belluga el cap.*) Jo també estic borratxo! Uf! Després del darrer teló ha pujat gent a l'escenari i m'han fet beure... M'han fet beure vi i cervesa a la meua salut! Em fa mal el cap i tinc un gust tan dolent a la boca... És fastigós! El vell idiota s'ha emborratxat sense saber per què... Oh, Déu meu!... Tinc els ronyons desfets, el cap em pesa, i quins calfreds per tot el cos! Em sento l'ànima fosca i freda com un soterrani. Si tant se te'n fot la teva salut, vella carcassa, mira almenys per la teva vellesa. (*Pausa.*) No t'escarrassis a fer el murri i el fanfarró, ja ets a l'últim acte! Seixanta-vuit anys són massa per a un home sol, mira-t'ho com vulguis, Vassili! Ja és hora que aprenguis el paper de cadàver... Ai, mare meva! La botella és gairebé buida, només queda el pòsit... (*Mira cap a la sala.*) És curiós: porto quaranta-cinc anys fent teatre, i si no recordo malament, aquesta és la primera vegada que en veig un, desert i a les fosques. Sí, la primera vegada. (*S'aixeca i s'acosta al prosceni.*) No es veu ni una ànima!... Només la conxa de l'apuntador... la resta, res de res, tenebres! Una fossa negra, sense fons, com una tomba immensa on s'amaga la mort... Brr! Quin fred!... De la sala ve un aire gelat com d'una xemeneia apagada... Un lloc ideal per a invocar els esperits. És sinistre! Sento esgarrifances a l'esquena! (*Crida:*) Iegorka! Petruixka! Mals diables! On sou? No, prou crits... Potser el Maligne es pensaria que el conjuro... Ja n'hi ha prou, de dir blasfèmies i de beure, que la mort no és lluny. Amb seixanta-vuit anys, la gent es prepara a ben morir, va a missa... i tu, què? Males paraules, un nas de borratxo, un vestit de pallaso... Em faig fàstic... Vaig a vestir-me de seguida... Tinc por! Si em quedo aquí tota la nit em moriré d'espant... (*Va cap al camerino, s'atura, llança un crit i recula.*) Ah! Qui ets? Què fas aquí? A qui busques?... Qui ets, et dic?... Parla, qui ets?... (*Com si hi hagués un personatge invisible, Nikita. Més tranquil.*) Ah, ets tu, Nikita? Ah, Nikituixka, m'has espantat... On vas? Per què ets aquí?... Dorms al camerino?... Sí, sí, ets Nikita... Déu meu! M'han fet sortir a saludar sis vegades, m'han donat flors i una pila de coses... però ningú no ha pensat a despertar aquest borratxo. Ningú no ha pensat a portar-me a casa... Sóc vell, Nikita... Ja tinc seixanta-vuit anys... Estic malalt, mig baldat... (*Fa veure que es recolza sobre Nikita i plora.*) No em deixis, amic meu... Aviat em moriré... Tinc por!... No, no puc anar enlloc. No en tinc, de casa, no, no en tinc!... No hi vull anar, a casa! De cap manera! Allí estic sol. No tinc

ningú, Nikituixka, ni dona, ni fills... Sol com un gos perdut... Em moriré i ningú no pensarà en mi... Tinc tanta por d'estar sol! Ningú per escalfar-me, per donar-me consol, per ficar-me al llit quan estic begut... Qui sóc, jo? Qui em necessita? Qui m'estima? No m'estima ningú, Nikituixka, ningú!... No, el públic tampoc; ja se n'ha anat a dormir i ja no es recorda del seu bufó... No, ningú no em necessita, ningú no m'estima... No tinc ni dona, ni fills... Però que no veuen que jo sóc un home? Un ésser viu! No és aigua el que em corre per les venes, és sang!... Sóc d'origen noble, de bona família... Abans de caure en aquesta fossa, jo era oficial d'artilleria. Si m'haguessis vist, tan galant!, un jove distingit, honrat, coratjós, ardent! Déu meu, on he anat a parar? I després, tu ja ho saps, Nikituixka, he estat un gran actor, oi? (*S'aixeca.*) On és aquell temps? Fa un moment, he mirat la sala, aquesta fossa, i m'he recordat de tot, de tot! Aquesta tomba ha devorat quaranta-cinc anys de la meua vida, i quina vida, Nikituixka! En aquestes ombres ho veig tot, fins el més petit detall, com ara veig la teua cara. L'eufòria de la joventut, la fe, l'ardor, l'amor de les dones! Les dones, Nikituixka!... Quan era un actor jove que tot just començava a interessar-se pel seu art, recordo que una noia va enamorar-se de mi per la manera com representava les escenes d'amor. Ella era elegant, esvelta, jove, innocent, pura i ardent com una aurora d'estiu! Cap nit no hauria pogut resistir l'esclat dels seus ulls blaus, l'encís d'aquell somriure meravellós. "Les ones del mar es rompen contra les roques, però ni el granit, ni el glaç, ni les muntanyes nevades no podrien resistir les onades dels seus cabells!" Una vegada, ara ho recordo, em trobava prop d'ella, com ara em trobo prop teu... Era més bella que mai, i el seu esguard... ah!, mai no podré oblidar-lo, ni a la tomba no l'oblidaré... Carícia, velluts, fondària a la mirada, fulgor de la joventut!... Embriac, transportat, em llanço als seus genolls i li demano la mà... (*Amb veu apagada:*) I ella... ella, saps què em va dir, ho saps? «No féu més teatre!» No féu més te-a-tre! Ho entens? Ella podia estar enamorada d'un actor, però casar-se amb ell... mai! Recordo que aquella mateixa nit, jo havia d'interpretar un paper baix, vil, el d'un pallaso... Mentre el representava, se'm van obrir els ulls. Aleshores vaig comprendre que l'art sagrat no existeix, mai no ha existit, que tot és una falòrnia, que tot és somni i engany; que jo tan sols era un esclau, una joguina perquè els altres s'ho passessin bé, un bufó, un pallasot! Vaig comprendre el públic i els seus afalacs... vaig deixar de creure en els aplaudiments, en els rams de flors, en els èxtasis de l'art... Sí, Nikituixka!, m'aplaudeixen, compren la meua fotografia per un ruble, però per a ells sóc un estrany, una cosa sense importància, una mena de puta!... Em volen conèixer per vanitat, però mai no es van abaixar a donar-me per muller una filla o una germana! Jo ja no hi crec, en el públic! (*Es deixa caure damunt la cadira.*) Ja no hi crec!... Sí, ho vaig veure tot clar... i la clarividència la vaig pagar cara... Després d'aquella història... amb aquella joveneta... vaig començar a viure sense objecte, de qualsevol manera, sense pensar en el futur... Feia papers de bufó, de cornut, d'imbècil; i tanmateix, quin artista hi havia en mi, quin talent! Però ja l'he enterrat, aquest talent, he deformat el meu llenguatge, he perdut la semblança divina que l'art confereix a l'artista... Aquesta fossa m'ha engolit! I no me n'he adonat fins aquesta nit... quan he mirat enrere... Tinc seixanta-vuit anys, però fins avui no he descobert la meua vellesa, la meua impotència. La meua cançó s'ha

acabat. (*Plora.*) S'ha ben acabat... Oh, Nikituixka, i tanmateix, quina força, quin talent els meus! No et pots imaginar la dicció, la sensibilitat, els matisos amb què aquest home expressava les paraules, els versos dels grans poetes! Escolta, escolta això... espera, deixa'm prendre alè...(...) Té, del *Rei Lear*... Imagina't el cel negre, la pluja torrencial, els trons bum-bum! els llampecs zz-zz! que ratllen la nit:

Rebenteu-vos les galtes, oh vents, de tant bufar
i vosaltres cascades estimbeu-vos, rabents,
i submergiu les torres, negueu el bestiar!
Ràpids, llampecs, anuncieu el llamp
que esberla els roures! Tant de bo
damunt ma testa blanca s'abatés!
I que el retruny del tro esclafi enterament
aquest globus massís del nostre món
i escampi als quatre vents
la llavor de la ingrata humanitat!

I després, venia la rèplica del Foll, que deia:

Oncle, no t'entretenguis!
L'aigua beneïta sota un sostre
és molt més bona d'entomar
que la pluja del cel a l'aire lliure.
Oncle estimat, tornem a casa.
Vés a implorar compassió
a les teves filletes, a soplug.
Que aquesta nit és tan malèfica
per als qui tenen seny com per als folls.

I Lear respon:

Udola amb totes tes entranyes!
Escup flames i aiguats!
Galerna i llamps i rius eixits de mare,
vosaltres no ho sou pas les meves filles,
doncs no us puc acusar d'ingratitude.
Ni us he donat el meu reialme
Mai no us he dit fills meus!

Quina força, quin talent! Quin artista! Vegem encara alguna altra cosa...
Alguna cosa que em recordi el passat. Per exemple (*riu, feliç*) una escena
de *Hàmlet*... Començo... Amb què puc començar?... Ah, sí, ja ho tinc,
som-hi... l'escena de *Hàmlet* i *Guilkenstern*...

—Mira, aquí tenim un músic amb una flauta a les mans. Deixeu-me, si us plau, el vostre instrument... Sembla que em vols parar una trampa.

—Oh, senyor! Si el meu zel és massa gosat només a causa de l'amor que us professo.

—No t'acabo d'entendre... Té! Vols tocar aquesta flauta?

- No podria fer-ho, senyor.
- Prova de complaure'm.
- No puc, us ho asseguro.
- T'ho prego. Toca!
- Mai no he tocat la flauta, senyor.
- És tan fàcil com mentir. Agafa la flauta així, posa els dits aquí i bufa per l'extrem obert del canó i sentiràs una bella música.
- No en podria treure cap so harmoniós. En desconec l'art.
- Molt bé! Però ara et pregunto per qui m'has pres. Vols fer sonar la meva ànima i no saps ni tocar la flauta! Potser sóc inferior a una flauta? Et creus capaç de fer-me cantar els meus pensaments més secrets? Potser aconseguiràs d'irritar-me, però no em faràs sonar!

(*Riu i aplaudeix.*) Bravo! Bis! Bravo! Qui parla de vellesa i de decadència! Tot això són mentides! L'ardor em raja de les venes com l'aigua d'una font! És la frescor, és la gràcia de la joventut! El talent no té edat, Nikituixka. Has quedat esbalaït, oi? Oi que no t'ho esperaves?... Has sentit? Què és aquest soroll? Deuen ser Petruixka i Iegorka que tornen... Sóc aquí, noiets! Veniu cap aquí... Anem a vestir-nos... La vellesa no existeix, sóc jo qui t'ho diu! (*Riu. Pausa.*) Però, per què plores, ximplet? Per què aquestes llàgrimes? No està bé, no està gens bé, Nikita. Em mires com si no m'haguessis vist mai, com una cosa rara! Apa, vinga! No cal plorar... Allí on hi ha talent i art, no hi ha vellesa, ni malaltia, ni soledat, i fins la mateixa mort no gosa... (*Les llàgrimes no el deixen continuar. Pausa.*) No ens enganyem, Nikituixka! La nostra cançó s'ha acabat. On ha anat a parar, el meu talent? Sóc una llimona espremuda, un fregall, això és el que sóc... Un clau rovellat... On és el meu talent? Ja no em volen ni per figurar al seguici de Fortimbràs, perquè sóc vell i lleig... (*Comença a caminar cap al fons de l'escenari. S'atura.*)... És així... Recordes aquell passatge de l'*Otello* que fa:

Adéu afanys i entusiasmes,
 adéu esquadrons i plomalls,
 i el combat cruent que transforma
 en virtut l'encesa ambició!
 I el cavall i els sons de corneta
 i de timbal, eixordadors!
 Adéu estendard que ens empara,
 adéu promeses de la glòria,
 adéu misèries i grandeses
 de les belles guerres d'antany!

Oh, quin talent... quin talent el meu! I encara més, encara més! Escolta:

Me'n vaig! Moscou, mai més no et reveuré!
 Cerco un racó ben lluny dels teus enganys
 on mon cor dolorit trobi la pau!
 Ràpid cotxer! Corre a enganxar els cavalls!

(*Avança cap al fons de l'escena. Fosc, molt lentament.*)»

S'ha acabat l'obra. Mentre baixa la llum, es van encenent els focus del mirall que encara està instal·lat al prosceni. L'ACTOR agafa la cadira i s'asseu davant el mirall.

Música. De solitud...

Molt a poc a poc, L'ACTOR comença a desmaquillar-se. Només hi ha la llum del mirall. Quan ha acabat de treure's el maquillatge, es gira lentament, mira el públic i intenta d'esbossar un somris. Es mira al mirall, una bona estona. Torna a mirar el públic i obre la boca per parlar. No li surt ni una paraula. Torna a intentar-ho, però s'ha tornat mut.

S'aixeca de la cadira i s'acosta als espectadors, vol tornar allí d'on havia sortit. Però un impediment molt fort no el deixa avançar, com una paret de vidre. Vol lluitar i traspasar la paret, vèncer l'impediment. Intenta parlar altre cop, cridar ben fort, però cap so no surt de la seva boca. Desisteix. Mira el públic. Allarga la mà i plora.

La música encara reforça més l'insofrible silenci...

L'ACTOR es gira i comença a caminar amb passes molt curtes cap al fons de l'escenari, ja que no pot tornar al lloc d'on ha sortit. A mesura que avança, la música es va sentint més baixa i els llums es van apagant.

L'ACTOR arribarà al fons de l'escenari sota la més absoluta foscor i el més dramàtic silenci.

Fi

SERGI BELBEL